

МОСЕЙЧУК Юрій

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0002-2457-6552>j.moseitchuk@chnu.edu.ua**ЄРЕМІЯ Яна**

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0003-1526-7261>y.yeremiia@chnu.edu.ua

**ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ЗДОРОВ'Я УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА
ОБНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ У НАПРЯМІ ФОРМУВАННЯ
ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

У статті виявлено взаємозв'язок стану здоров'я учнівської молоді і необхідності організації спеціальності предметно-методичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої педагогічної освіти України в сучасних умовах. Установлено, що нині середня школа виявилася не досить готовою до усвідомлення значення фізичного виховання для формування здоров'я нації, виховання гармонійно розвиненої особистості й удосконалювання регулятивних систем організму учнів. Реформи, що тривають, змінили соціальний статус фізичного виховання, але не забезпечили впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес, не гарантували створення здоров'язберігаючого освітнього простору. Підкреслено, що специфіка професії вчителя фізичної культури в сучасних умовах потребує від нього не лише професійних знань і вмінь, а й готовності до творчого та критичного мислення, ефективної діяльності, оскільки він виконує важливу соціальну функцію – сприяє фізичному, духовному, розумовому розвитку та вихованню особистості. Основні напрями розбудови сучасної загальноосвітньої школи вимагають пошуку й апробації ефективних інноваційних предметно-методичних шляхів здійснення вчителем фізичної культури навчально-виховної діяльності серед учнів. Ведучими цілями освіти в даний час стають не тільки виконання практичних нормативів, не обсяг засвоєних рухових умінь та навичок, а різнобічний розвиток особистості, підготовка дитини до дорослого життя, її психологічна та соціальна адаптація. Резюмовано, що за даними Центру медичної статистики та інших відомств, приблизно 90% дітей мають відхилення у фізичному та психічному здоров'ї; 30-35% дітей вступають до школи вже з хронічними захворюваннями; за роки навчання в школі в 5 разів зростає кількість порушень зору та постави, у 4 рази збільшується кількість порушень психічного здоров'я, у 3 рази збільшується кількість дітей із захворюваннями органів травлення. На основі аналізу наукової літератури, констатовано, що вимоги до фізичного розвитку школярів постійно зростають, тому провідною метою факультетів фізичної культури педагогічних ЗВО стає підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати нестандартний, оригінальний підхід до професійної діяльності.

Ключові слова: фізична культура, здоров'я учнівської молоді, професійна підготовка, майбутні учителі фізичної культури, студенти, заклади вищої освіти, заклади загальної середньої освіти.

DOI: <http://doi.org/10.31891/pcs.2023.1.4>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Соціально-економічні перетворення в Україні останнього десятиліття, що визначають зміну освітніх і наукових парадигм, закономірно привели до переосмислення ролі й функцій фізичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти як здоров'язберігаючої системи, що сприяє формуванню людського потенціалу учнівської молоді. Функції фізичного виховання в нових умовах виходять за традиційні межі формування фізичних властивостей, навчання рухових дій, стаючи соціальним фактором відтворення одного з

елементів продуктивних сил – трудових ресурсів. Соціокультурна структура фізичного виховання самоорганізується в межах цілого, утвореного суспільством і середовищем функціонування, виникає й розвивається залежно від цілого комплексу компонентів умов життєдіяльності. Ці умови, як показує практика, здатні не тільки стабілізувати й розвивати, але й руйнувати основи фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів.

На жаль, нині середня школа виявилася не досить готовою до усвідомлення значення фізичного виховання для формування здоров'я нації, виховання гармонійно розвиненої особистості й удосконалювання регулятивних систем організму учнів.

Реформи, що тривають, змінили соціальний статус фізичного виховання, але не забезпечили впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес, не гарантували створення здоров'язберігаючого освітнього простору. Тим самим поглибилися протиріччя між суспільною потребою у вихованні здорових, гармонійно розвинених школярів і рівнем предметно-методичної й методологічної культури викладання предметної галузі «Фізичне виховання» в закладах загальної середньої освіти. В описаних умовах кристалізується доцільність оновлення підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

В науковій літературі проблематика підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в нових умовах реформованої реальності закладів загальної середньої освіти перебуває на вістрі плюралізму думок дослідників. Поза як наукова громадськість прагне виокремити дієві та ефективні шляхи формування здатності та готовності майбутніх педагогів згаданої спеціальності до розвитку спортивних лідерських якостей в учнів основної школи (Г. Тітова [8]) й організації ідивідуальної роботи з учнями (О. Алексєєв [1; 11]); самовдосконалення та формування основ здорового способу життя учнів (І. Шаповалова [9]); на основі застосування засобів міжпредметної інтеграції (Т. Яворська [10]). У науковій спадщині І. Максимчук знаходимо цінні висновки щодо розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки [5]. Примітно, що Н. Москаленко спрогнозувала потенційні можливості використання інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів [6]. Своєю чергою Б. Без'язичний дослідив можливість реалізації системи формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки [2]. У напрацюваннях Н. Бишевець знаходимо механізми перспективної реалізації здоров'язбережувальної технологія навчання майбутніх учителів фізичної культури в

умовах інформатизації освіти [3]. Розширює спектр наукових досліджень проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури доробок Ю. Ковальової, котра декларує методичні можливості подальшого впровадження системи підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників [4].

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Однак, проблема конкретизації взаємозв'язку стану здоров'я учнівської молоді і необхідності організації спеціальності предметно-методичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури не знайшла належного висвітлення в науковій літературі.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у висвітленні актуального стану здоров'я учнівської молоді, ставлення школярів до проблематики здоров'язбереження, ведення здорового способу життя як детермінант інноватизації системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої педагогічної освіти.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Нові вимоги, які в сучасних умовах висуваються до вищої освіти, визначають перспективні напрями в підготовці майбутніх учителів фізичної культури нового типу, які органічно поєднують широкий науковий світогляд із професіоналізмом і високим рівнем творчих здібностей соціально зрілої, готової до педагогічної праці особистості. Про це веде мову О. Алексєєв, відзначаючи, що нині педагогічна освіта не дає фундаментальної науково-методологічної бази, яка б забезпечила широту педагогічних узагальнень і вміння працювати в динамічно мінливих ситуаціях, які передбачають значну варіативність дій. Навчання у вищій школі стало більше самоціллю, а не засобом формування креативно-активного, компетентного фахівця, оскільки система

підготовки зорієнтована, головним чином, на отримання студентами знань [1, с. 99].

Специфіка професії вчителя фізичної культури в сучасних умовах потребує від нього не лише професійних знань і вмінь, а й готовності до творчого та критичного мислення, ефективної діяльності, оскільки він виконує важливу соціальну функцію – сприяє фізичному, духовному, розумовому розвитку та вихованню особистості, формує готовність до здорового способу життя учнівської молоді, а його праця спрямована не лише на проведення навчально-пізнавального процесу, а й на організацію позакласної фізкультурно-оздоровчої, освітньо-виховної діяльності школярів [7, с. 145]. Основні напрями розбудови сучасної загальноосвітньої школи вимагають пошуку й апробації ефективних інноваційних предметно-методичних шляхів здійснення вчителем фізичної культури навчально-виховної діяльності серед учнів. Головним завданням вчителя фізичної культури є не тільки якісне проведення уроків та передача учням необхідних знань, умінь, навичок зі свого навчального предмету, а й формування культури здоров'я, активне пропагування здорового способу життя, фізичної активності й удосконалення.

Вчитель є головною дійовою особою будь-яких педагогічних перетворень [6, с. 13]. Реформування школи значно ускладнює функції вчителя, вимагає переорієнтації на гуманістичні цінності, адекватні характеру впроваджуваних інновацій, внаслідок чого виникає проблема підготовки вчителя фізичної культури до використання нововведень у навчальному процесі й реалізації методики викладання предметної галузі «Фізичне виховання».

Більшість педагогів не зовсім готові розробляти й впроваджувати сучасні технології, нові форми і засоби навчання, тобто професійно організовувати інноваційну предметно-методичну діяльність в сучасній школі. Особливої значущості в умовах дефіциту рухливості молоді набуває підготовка майбутніх учителів фізичної культури, які покликані посилити фізично-оздоровчу активність учнів шляхом розробки й використання нових педагогічних підходів на уроках фізичного виховання. Адже розбудова системи фізичної освіти школярів поставила завдання корінного покращення

процесу фізичного виховання на основі зміни цільової спрямованості засобів фізичного виховання, суть яких зводиться до формування фізичної культури особистості з урахуванням її інтересів, потреб, фізичного та духовного вдосконалення.

Ведучими цілями освіти в даний час стають не тільки виконання практичних нормативів, не обсяг засвоєних рухових умінь та навичок, а різнобічний розвиток особистості, підготовка дитини до дорослого життя, її психологічна та соціальна адаптація.

Останнім часом обґрунтовану тривогу викликає стан здоров'я дітей України. За даними даними Центру медичної статистики та інших відомств, приблизно 90% дітей мають відхилення у фізичному та психічному здоров'ї; 30-35% дітей вступають до школи вже з хронічними захворюваннями; за роки навчання в школі в 5 разів зростає кількість порушень зору та постави, у 4 рази збільшується кількість порушень психічного здоров'я, у 3 рази збільшується кількість дітей із захворюваннями органів травлення.

20% факторів, що впливають на стан здоров'я дітей, належать до внутрішньошкільного середовища, сфери сімейного та особистого життя.

Фізичне та психічне нездоров'я підростаючого покоління є результатом найскладніших соціально-економічних процесів та екологічних катастроф, що відбуваються відбувались в Україні та світі впродовж останніх років. Головною ж причиною зростання захворюваності дітей та підлітків фахівці вважають низьку ефективність занять з фізичної культури, що проводяться в закладах загальної середньої освіти.

Погіршення здоров'я школярів значною мірою пов'язане з надмірною інтенсифікацією навчального процесу, постійним збільшенням обсягу навчальних навантажень, перевантаженнями та перевтомою. Негативно впливає не тільки форсоване, а й знижене за рівнем вимог навчання дитини, що позначається на емоційному стані, поведінкових особливостях, пізнавальних інтересах, а також на здоров'ї, на адаптивних можливостях учнів. Сучасна система освіти не враховує проблеми соматично ослаблених дітей. Недолік функціонального стану учня, ослабленого перенесеними захворюваннями,

може призвести до негативних наслідків, що виявляються не тільки в погіршення успішності, а й у погіршенні стану здоров'я.

Відомо, що на стан здоров'я та життєдіяльність учнів істотно впливає рухова активність. Рух є біологічною потребою організму, найприроднішим регулятором і стимулятором життєдіяльності. У процесі антропогенезу наш організм формувався в постійному русі, але в сучасних умовах частка м'язових зусиль в ритмі життя людини зменшилася, що особливо небезпечно на фоні нервово-психічних напруг, зростання розумового навантаження та необхідності обробки величезного потоку різної інформації.

Таким чином, виявляється необхідність розробки комплексу заходів фізичного виховання, що сприяють охороні та зміцненню здоров'я дітей, передбачають розробку та реалізацію варіативних заходів, соціальних та освітніх програм, спрямованих на формування звичок здорового способу життя, а також зміну змісту та форм фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Така трансформація перетворюватиме фізичне виховання у школі в дієвий захід охорони здоров'я та гармонізації особистості кожного учня.

Як слушно відзначає О. Алексєєв «очевидно, що на сучасному етапі глобальної інформатизації сучасного суспільства, що супроводжується активним використанням підростаючим поколінням різних технічних засобів і, як наслідок, зменшенням рухової активності школярів різних вікових груп, спостерігається зростання рівня захворювань

у дітей, що зумовлено гіподинамією, психічними перевантаженнями, негативним впливом екологічних чинників тощо. Відтак виникає потреба в організації такої компенсаторної діяльності учнів у школі, яка сприятиме вияву фізичної активності школярів шляхом використання вчителями фізичної культури ефективних форм фізкультурно-оздоровчої роботи на уроках та в позанавчальний час» [11, с. 9].

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У сучасних умовах агресивного впливу на організм людини різних негативних чинників особливої значущості набуває роль вчителя фізичної культури, який закладає в учнів основи фізичного самовдосконалення, здорового способу життя, особистісного зростання, що актуалізує проблему розробки нових підходів до підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Вимоги до фізичного розвитку школярів постійно зростають, тому провідною метою факультетів фізичної культури педагогічних ЗВО стає підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати нестандартний, оригінальний підхід до професійної діяльності. Значущою умовою вирішення поставлених завдань є озброєння майбутнього вчителя фізичної культури системою знань, умінь і навичок в галузі предметно-методичної педагогічної інноватики.

Література

1. Алексєєв О. О. Теоретико-методологічні засади реалізації системного підходу у розрізі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі і загальноосвітній школах*. 2021. Вип. 77. Т. 1. С. 98–103.
2. Без'язичний Б. І. Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 540 с.
3. Бишевец Н.Г. Здоров'язбережувальна технологія навчання майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Луцьк, 2018. 18 с.
4. Ковальова Ю. А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до формування морально-вольових якостей у старшокласників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2021. 294 с.
5. Максимчук І.А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2017. 268 с.
6. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. вих. та спорту: спец. 24.00.02. Київ, 2019. 42 с.
7. Танасійчук Ю. М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я: дис. ... докт. філософії: 01 освіта/педагогіка. Умань, 2021. 416 с.

8. Тітова Г. Зміст методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 523–528.
9. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до самовдосконалення та формування основ здорового способу життя: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 427–437.
10. Яворська Т. Є. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту засобами міжпредметної інтеграції. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. праць*. 2016. Вип. 2 (71). С. 365–368.
11. Aliksieiev O. Experimental system of vocational training of physical culture teachers for organization pupils' individual work. *Scientific journal of polonia university*. 2021. 48 (2021). nr 5. P. 8–14.

References

1. Aliksieiev O. O. Teoretyko-metodolohichni zasady realizatsii systemnoho pidkholu u rozrizi profesiinoy pidhovnyky maibutnykh uchyteliv fizychnoy kultury do orhanizatsii indyvidualnoy roboty z uchniamy. *Pedahohika formuvannya tvorchoy osobystosti u vyshchii shkoli i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2021. Vyp. 77. T. 1. S. 98–103.
2. Beziazychnyi B. I. Teoretychni i metodychni zasady formuvannya etychnoy kompetentnosti maibutnoho vchytelia fizychnoy kultury u protsesi profesiinoy pidhovnyky: dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Kharkiv, 2016. 540 s.
3. Byshevets N.H. Zdoroviazberezhuvalna tekhnolohiia navchannya maibutnykh uchyteliv fizychnoy kultury v umovakh informatyzatsii osvity : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. Lutsk, 2018. 18 s.
4. Kovalova Yu. A. Pidhovnyky maibutnoho vchytelia fizychnoy kultury do formuvannya moralno-volovykh yakosti u starshoklasnykiv: dys... kand. ped. nauk: 13.00.04. Kirovohrad, 2021. 294 s.
5. Maksymchuk I.A. Rozvytok pedahohichnoy maisternosti maibutnykh uchyteliv fizychnoy kultury v protsesi profesiinoy pidhovnyky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Khmelnytskyi natsionalnyi universytet. Khmelnytskyi, 2017. 268 s.
6. Moskalenko N. V. Teoretyko-metodychni zasady innovatsiinykh tekhnolohii v systemi fizychnoho vykhovannya molodshykh shkolariv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora nauk z fiz. vykh. ta sportu: spets. 24.00.02. Kyiv, 2019. 42 s.
7. Tanasiichuk Yu. M. Pidhovnyky maibutnykh uchyteliv fizychnoy kultury do formuvannya v uchniv tsinnisnoho stavlennia do vlasnoho zdorovia: dys... dokt. filosofii: 01 osvita/pedahohika. Uman, 2021. 416 s.
8. Titova H. Zmist metodyky pidhovnyky maibutnykh uchyteliv fizychnoy kultury do formuvannya sportyvnykh liderskykh yakosti v uchniv osnovnoy shkoly. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*. 2017. № 4 (59). S. 523–528.
9. Shapovalova I. V. Pidhovnyky maibutnykh uchyteliv fizychnoy kultury do samovdoskonallynna ta formuvannya osnov zdorovoho sposobu zhyttia: teoretychnyi aspekt. *Pedahohika formuvannya tvorchoy osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2014. Vyp. 36. S. 427–437.
10. Iavorska T. Ye. Profesiina pidhovnyky maibutnykh fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannya ta sportu zasobamy mizhpredmetnoy intehratsii. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova : zb. nauk. prats*. 2016. Vyp. 2 (71). S. 365–368.
11. Aliksieiev O. Experimental system of vocational training of physical culture teachers for organization pupils individual work. *Scientific journal of polonia university*. 2021. 48 (2021). nr 5. R. 8–14.

Abstract

MOSEYCHUK Yuriy, JEREMIAH Yana

DETERIORATION OF THE STATE OF HEALTH OF YOUTH STUDENTS AS A DETERMINANT OF THE UPDATE OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION IN THE DIRECTION OF FORMING SUBJECT-METHODICAL COMPETENCE

The article reveals the relationship between the state of health of students and the need to organize the specialty of the subject-methodical training of future teachers of physical education in the institutions of higher pedagogical education of Ukraine in modern conditions. It has been established that currently the secondary school is not sufficiently ready to realize the importance of physical education for the formation of the health of the nation, the education of a harmoniously developed personality and the improvement of the regulatory systems of the students' body. Ongoing reforms changed the social status of physical education, but did not ensure the introduction of health-preserving technologies into the educational process, did not guarantee the creation of a health-preserving educational space. It is emphasized that the specificity of the profession of a physical education teacher in modern conditions requires not only professional knowledge and skills, but also readiness for creative and critical thinking, effective activity, since he performs an important social function - promotes physical, spiritual, mental development and education of the individual. The main directions of the development of a modern comprehensive school require the search and approval of effective innovative subject-methodical ways of the physical culture teacher's implementation of educational activities among students. Currently, the leading goals of education are not only the implementation of practical standards, not the amount of acquired motor skills and skills, but

the versatile development of the personality, the preparation of the child for adulthood, his psychological and social adaptation. It is summarized that according to the data of the Center for Medical Statistics and other agencies, approximately 90% of children have deviations in physical and mental health; 30-35% of children enter school already with chronic diseases; during the years of schooling, the number of visual and posture disorders increases by 5 times, the number of mental health disorders increases by 4 times, and the number of children with diseases of the digestive organs increases by 3 times. Based on the analysis of scientific literature, it was established that the requirements for the physical development of schoolchildren are constantly increasing, therefore the leading goal of the physical culture faculties of pedagogical higher education institutions is the training of highly qualified specialists who are able to implement a non-standard, original approach to professional activity.

Keywords: *physical culture, health of schoolchildren, professional training, future teachers of physical culture, students, institutions of higher education, institutions of general secondary education.*

Стаття надійшла до редакції 11.02.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Мосейчук Ю., Єремія Я.. Погіршення стану здоров'я учнівської молоді як детермінанта оновлення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти у напрямі формування предметно-методичної компетентності. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 1. С. 29-34.

Moseychuk Y., Jeremiah Y. (2023) Deterioration of the state of health of youth students as a determinant of the update of the professional training of future teachers of physical culture in institutions of higher education in the direction of forming subject-methodical competence. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 1, pp. 29-34.